

Kokemuksen jäljillä

”Isä kertoi sodasta vaikenemalla.” Näin muistelee lehtihaastattelussa isäänsä kirjailija, psykiatri Claes Andersson. Käsillä olevan kokoomuksen ensimmäisessä artikkelissa *Ulla-Maija Peltonen* pohtii tätä miltei poeettista lausahdusta. Hän kysyy, miten oma kokemus auttaa tunnistamaan sellaisen, jota ei kerrota, erottamaan tutun vieraasta ja vieraan tutusta. Vai onko tärkeintä se, että tunnistaminen saa aikaan reaktion, joka virittää ajattelun?

Kokemuksen tutkiminen on kiehtovaa ja samalla äärimmäisen haastavaa. Kokemus elää, muuttuu ja vaihtelee yksilöstä toiseen eikä ole yhtenevä esimerkiksi sellaisten yhteiskunnallisten ryhmittymien kuin ”työläisten” keskuudessa. Toisaalta voidaan todeta, että tutkimus paljossa on aikaisemminkin ollut sidoksissa kokemuksesta syntyneisiin aineistoihin. Muistelmien, haastattelujen, kyselytutkimusten ja joskus tilastojenkin takana on jonkun kokemus. Tutkija voi tilastonkin yhteyteen palauttaa kokemuksen aikalaislainauksin ja muistelmin, mutta samalla on syytä kysyä, mitä kokemus kertoo. Kenen tai keiden kokemuksesta on kulloinkin kyse?

Kokemus – olkoon kyse sitten yksittäisen ihmisen elämänvaiheista, työväenliikkeen alkuvuosien osin kollektiivisistakin tunnoista tai sota-ajan tehdastyön iloista ja vaivoista – kytkeytyy muistamiseen ja tavoittaa meidät erilaisina kertomuksina, muistitietona, omaelämäkerrallisina kirjoituksina tai haastatteluina, kuten tämän kirjan artikkelit osoittavat. Kyseessä on, kuten Peltonen artikkelissaan tuo esiin, ”toinen tieto”: yksityiskohtainen, paikantunut ja ihmettelevä.

Käsillä oleva vuosikirja *Työväki ja kokemus* lähestyy kokemusta historiallisena, sosiaalisena ja kuviteltuna ilmiönä. Ajallisesti teoksessa liikutaan 1800-luvun loppupuolelta nykypäiviin asti. Kirjoittajien käyttämät aineistot vaihtelevat omaelämäkerrallisista ”Tunnustuksista” kaunokirjallisuuteen, haastatteluista keruukyselyihin. Vuosi-

kirja tarjoaa tänäkin vuonna pääosin *Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran* kesäseminaarissa elokuussa 2008 pidetyistä alustuksista muokattuja artikkeleita. Kirjan sisältö on jaoteltu kolmeen ryhmään, joiden artikkelit seuraavat aikaperspektiiviä mutta sointuvat osin temaattisestikin yhteen.

Vuosikirjan aloittaa Ulla-Maija Peltonen purkamalla kokemuksen käsitettä lähinnä kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta. Hän avaa käsitettä elämäkertatutkimuksen ja muistin politiikan suuntaan kysyen, miten ja millaisten kysymysten avulla kokemus on mahdollista tavoittaa. Miten kokemus tuottaa ymmärrystä ja tietoa menneisyydestä? Kokemus sisältää aina viitteitä sitä edeltävistä ja sen jälkeen muodostuneista kokemuksista ja osoittaa samalla ne hierarkiat, joissa kokija ja muistaja elävät. Peltonen peräänkuuluttaa kontekstualisoivaa, historiallista lähestymistapaa. Tutkijoiden käyttämät lähteet ovat osa menneisyyden ajatusmaailmaa ja diskursseja, eikä niitä ole hedelmällistä lukea niistä irrallaan.

Artikkelikokoelmamme toisen kokonaisuuden muodostavat työväenliikkeen alkuvuosia käsittelevät artikkelit. *Jarkko Liedes* keskittyy artikkelissaan käsityöläisten keskeiseen merkitykseen erityisesti työväenliikkeen synnyssä ja alkuvaiheissa. Miksi juuri Eetu Salinin ja Yrjö Mäkelinin kaltaiset suutarit – Väinö Linnan fiktiivistä räätäli Halmetta unohtamatta – herkistyivät työväenaatteelle? Käsityöläisillä oli työnsä puolesta oiva tilaisuus erilaisten mielipiteiden kohtaamiseen, eikä tämä voinut olla vaikuttamatta myös heidän sosiaalisiin rooleihinsa. Joskus tätä roolia määritti historian toimijan ohella hänen lähiympäristönsä. *Sami Suomenjoen* artikkeli käsittelee urjalalaista suutaria, jonka toiminta 1900-luvun alussa koetteli paikallisen työväenliikkeen sosiaalisia ja yhteiskunnallisia rajoja. Suutari Lindholmin kaltaiset ilmiöt olivat osa kehittyvän suomalaisen työväenliikkeen rakentumista: heidän toimintansa kautta liike määritti sen, mikä työväenliike oli ja miten sen yhteisiä asioita saatettiin ajaa eteenpäin.

Työväenliikkeen alkuvaiheessa puhuttu sana oli nopein ajatusten levittäjä. Tähän paneutuu *Lauri Keskinen*, joka lähestyy työväenseurojen agitaatiotapahtumaa aiemmasta poiketen oppimistilanteena kasvatustieteen teorioiden kautta. Innostus tilaisuuksissa oli ainakin

agitaattoreiden itsensä kuvaamana suurta, mutta miten ideologian syvällinen omaksuminen lopulta tapahtui? Puheen ohella kirjallisuus oli keskeinen yhteiskunnallisen keskustelun ja vaikuttamisen väylä. *Elsi Hyttinen* ja *Kukku Melkas* nostavat artikkelissaan esiin kaksi 1900-luvun alun työväenkirjailijaa, Elvira Willmanin ja Hilda Tihlän. Artikkelissa pureudutaan prostituoidun hahmoon, jonka avulla kirjailijat käsittelevät romaaneissaan seksuaalisuuteen liittyvää vallankäyttöä. Näiden naiskirjailijoiden kumousvoima on kirjoittajien mukaan siinä, että siveettömäksi epäilty nainen näyttäytyy poliittisena toimijana, jonka herättämisellä ja heräämisellä on todellista yhteiskunnallista merkitystä.

Teoksen kolmannen kokonaisuuden muodostavat työväen kokemusta eri näkökulmista valottavat artikkelit maailmansotien välisestä ajasta viime vuosikymmeneihin. *Kirsi-Maria Hytönen* ja *Eerika Koskinen-Koivisto* kuvaavat vähäiselle huomiolle jääneitä naisten kokemuksia tehdastyöstä talvi- ja jatkosodan ajalta. Eri-ikäiset naiset tekivät tuolloin raskasta ruumiillista työtä suomalaisessa teollisuudessa, ”miesten paikalla”. Millainen tämä kokemus ”miesten maailmasta” oli ja miten se heijastui näiden ihmisten kertomuksissa vuosikymmeniä myöhemmin?

Teollisuudesta siirrytään suomalaiseen metsään ja metsätyömiehen konkreettiseen kokemukseen, rahaan. *Jaana Laine* käsittelee artikkelissaan metsätyömiesten kokemusta omasta palkkauksestaan ja sen murroksista sotavuosista aina näihin päiviin saakka – aikana, jona metsätyö on muuttunut maaseudun miesten kausityöstä koulutettujen ammattilaisten omatoimiseksi erityistyöksi. Teoksen päättää sen toisen toimittajan *Marko Tikan* artikkeli. Se kuvaa kirjallisesti lahjakkaan nuoren miehen kehityskaarta 1930-luvun lamavuosista 1950-luvun kynnykselle. Tämä teksti toimii samalla siltana tulevaan vuosikirjaan, jonka artikkelit keskittyvät lukemisen ja kirjoittamisen moninlaisiin merkityksiin työväestölle.

Kirjan valmistuminen on yhteistyötä ja kärsivällistä puurtamista vaativa prosessi jos mikä. Kiitämme lämpimästi kaikkia vuosikirjan tekoon osallistuneita: kirjoittajia antaumuksella ja huolella tehdyistä artikkeleista, Työväen arkiston Petri Tanskasta sekä yksityisarkisto-

ja käyttöömme saamistamme kuvista, graafikko Katriina Koskista sarjan ulkoasusta, Tiina Kaarelaa taitosta ja Tieteellisten seurain valtuuskuntaa julkaisutuesta.